

ERDÉSZETI LAPOK

a magyar erdészegylet

K Ö Z L Ö N Y E

Negyedik évfolyam.

V. füzet.

Május 1865.

A s a r j e r d ő.

(Vége.)

Külön szabályok az egyes fanemekre nézve.

Tölgyasarjerdő. A talaj lehet kevésbé mély is, csak erőteljes, televényes és termékeny legyen, mely föltételek annál fontosabbak, mert a tölgy lehullott lombja kevés, és a föld termékenységének nem nagyon kedvező televényt képez. Ez okból a tölgyasarjerdő talaja inkább ki van téve az elszegényedésnek mint más fanemeknél.

Ezt kikerülendő igen czélszerű azon eljárás ha a nagyobb távolságban ültetett tölgy-sorok közé egyenközü sorokban, a talajjavító erdei- vagy vörösfenyő ültettetik, mely a tölgygyel egyidejűleg kerül fejsze alá; a fenyők természetesen mindég magról ujbolíttatván. A hol a körülmények ez eljárást akadályoznák vagy nehezé tennék, ott legalább más talajjavító lombfa-nemeket kell közzé elegyíteni, mely tekintetben a gyertyán, mogyoró, bükk és a juhar ajánlható.

A tölgyasarjerdő mérsékelt vagy inkább szelíd klimát igényel; zordonabb és hegyi klimában érzékeny sarjai lefagynak.

Sarjadzási képessége minden fanemeink közül a legtovább tart, rendszeren 60 esztendő koráig még mindég számíthatni erőteljes haj-

tásra. A fordatartram a sarjerdő céljától függ. A hol a fiatal tölgy-kéreg mint cserző anyag jó keletnek örvend ott az e célra 15—25 éves fordában kezelt sarjerdők igen szép tisztajövedelmet nyújtanak. Csupán a fa kedvéért kezelt sarjerdő fordatartramát 40—60 évre teszik a mint vékonyabb vagy vastagabb fát akarnak nyerni; megjegyzendő azonban, hogy a forda megnyújtásával az évi átlag fa-termés nem nő, sőt ellenkezőleg csökken.

Cserkéreg nyerése végett a sarjerdőt akkor kell vágni, mikor a kéreg könnyen hámlik, tehát a nedvkeringés beálltával, azaz midőn a gesztek kilomboznak. Ha csak a fa kerül használatra, akkor a rendes időben, tehát még a nedvkeringés beállta előtt szoktunk vágni.

A vágás az általános szabály szerint oly mélyen vitetik a mint csak lehet, hogy a mélyen kelt sarjak önálló gyökeret verhessenek.

A cserkéregre használt erdőkben, igen célszerű egy pár évvel a vágás előtt, az idegen fanemeket s az elnyomott törzseket rendes gyérités által eltávolítani; minek az a nagy haszna van, hogy a lég és meleg nagyobb behatását élvező uralkodó gesztek kérge vastagabb húsosabb és cseranyagban gazdagabb lesz.

A cserkéreg hántásáról, további bántásáról sat. más alkalommal.

Bükk-sarjerdő. Ámbár a bükk minden nemesebb lombfaneink közül ez üzemmódra legkevésbé alkalmas, azt még is gyakran nagyobb terjedelemben lelhetni, a mi kétségkívül a talaj elsoványodásának és a mult idők hanyag erdőgazdaságának tulajdonítható.

Lombfanemeink közt a bükk a legcsekélyebb visszapótló erővel bír. A fiatalabb 1 hüvelyknyi vastag gesztecsek tövükön még alvó rügyekből hajtanak sarjat, az idősebbek valamint a tőhajtások azonban már csak az átmetszeti lapon a hancs és szijács közt képződő beforradási gyűrűből, gyakran a második sőt néha harmadik évben eresztenek sarjat; azért nem kell kétségbe esni ha a hajtás

a vágás évében mindjárt nem mutatkozik. Sok tuskón a beforradási gyűrű képződése elmarad, s csak kevés tű éli túl a 3-ik vagy legfeljebb negyedik vágást. Innen van, hogy a bükk-sarjerdő, ha csak igen erőteljes termékeny és a bükknek nagyon kedvező mésztalajon nem áll, vagy a legszorgosabban nem ápolgatik és tataroztatik, csak hamar ritkulni kezd, talaja elszegényül elvadul, s más értéketlen fanemeket fogad magába. A bükk csekély sarjadzási képességét fokozni és elősegíteni lehet ha 2—3 évvel a vágás előtt a jelzővel

Fig. 8.

(Fig. 8) minden törzs tövéből a földtől kezdve 2—3 hüvelyk széles, egészen a szíjácsig ható, kéreg-pásztákat hántunk le. Ezen pászták szélein azután beforradási dagályok képződnek melyekből a levágás után rügyek törnek elő. Ezen eljárás ámbár czélszerű de nagyban nem mindég alkalmazható, azonban még kevésbé a sarjadzás elősegítésének azon módja, melynél a gyökerek sértetnek meg kapálás által, hogy azok gyöksarjat hajtsanak.

A bükk lassu növése mellett vastagabb fa nyerhetése végett a bükk-sarjerdő fordáját a lehető legmagasabbra 35—40 évre szokták tenni, pedig a sarjadzás biztossága és tartóssága tekintetéből tanácsosabb 25—30 évvel beérni. Tapasztalás szerint a bükk a tavaszi vágás után biztosabban és dúsabban hajt ki. Az őszi vagy téli vágás után a fagy a bükk kérget annyira elválasztja a fától, hogy a beforradási gyűrű csak az átmetszeti laptól mélyebben, s itt is az elálló kéreg megett meggyülő víz miatt, nehezen és csekély mértékben képződhetik. A tavaszi vágás tehát a bükk sarjerdőnél szabály.

A vágás a lehető mélyen történjék; csak már elvénuült törzseken szoktak új fában vágni.

Helyenként egyes szép törzseket egy vagy több fordán át meghagyni, nem csak a nyerendő értékesebb fa miatt czélszerű, hanem azért is, mert a bükk érzékeny sarjai különösen első korukban a mérsékelt árnyat nagyon kívánják; de ezen hagygesztek azért is

fontosak, mert azok magvából természetes úton újbólítottatik és tataroztatik a mindig gyérülő bükk-sarjerdő.

Az észszerű és gondos erdőgazda igyekezni fog a bükk-sarjerdőt mielőbb szálerdővé alakítani át, mely üzemmódnak a bükk leginkább megfelel; addig pedig el nem mulasztandja, a hol a körülmények engedik, mesterséges úton más nemes fánemeket is, mint a jókori- és juharjávort, a köröst sat. közbe elegyíteni.

Gyertyánsarjerdő. A gyertyán a sarjerdőüzemnél is erőteljes üde talajt kíván, s a völgyekben a hegyek alján és termékeny lapályokon a legjobban tenyészik. Igen dúsan és tartósan sarjadzik; első éveiben lassabban nő mint később, a miért a lágyfánemek kis mértékben közbe szórva, eleinte jótékony árnyat adnak. Talajjavító tulajdonságánál fogva igen alkalmas más nemesebb fánemekkel például a tölgygyel elegyesen nevelni. Kitünő dorongfát ad már 30 éves fordában. A vágás éles szerszámmal simán, s a gyöksarjak előidézése végett lehető mélyen ősszel, de még jobban kora tavasszal történik. Cserjeüzemre is igen alkalmas.

Égersarjerdő. Az égerek a nedves és vizenyős helyek, lápok, patakok és folyóvizek partjainak lakói, kitünő gazdag és tartós sarjat eresztenek, még pedig a fehéréger tő- és gyöksarjat, míg a mezgéseger csak tősarjat, mely utóbbi azonban, ha a földdel érintkezésbe jó, hamar gyökeret ver.

30—40 éves forda mellett már meglehetősen vastag hasábfát adnak, de rövidebb forda mellett is jól jövedelmeznek. A magasabb forda mellett gyéritések is történhetnek.

Mint hogy az égererdők rendszeren vizenyős talajon állanak, a feldolgozás és kihordás könnyítése végett a vágás csak fagyott talajon történik; egyébaránt a sarjadzás hátráltatása nélkül lehet ősztől

tavaszig vágni. Hol a kéreg festő- és cserző-szerű használatik, ott a kilombozáskor szoktak vágni.

A szilek és kőris közbeelegyítése nagyon czélszerű.

Akáczsarjerdő. E fanem rendkívüli sarjadzási képessége és gyors növése, a sarjerdő üzemre azt igen alkalmassá teszi.

Az akác laza üde talajt és szelid meleg klimát kíván; ezen körülmények közt oly felette gyorsan nő, hogy már 4—6 éves fordában használható karókat ad, melyek szőlőkarónak majdnem oly jók és tartósak mint a tölgy; 10—15 éves fordában pedig jó vastag dorong- sőt hasábfát is szolgáltat.

Sok lombja van melyet a juh és szarvasmarha szívesen eszi.

Az akásznak csak az a kellemetlen oldala van, hogy a mellék leveleket pótló tüskék a vele való bánást minden tekintetben, a vágásnál feldolgozásnál és ültetésnél, nehezitik; s hogy a fiatal hajtások a nyulak rágásának inkább mint bár mely más fanemnél, ki vannak téve.

Nyár- és fűzsarjerdő. A nyárjak többnyire gyökérből, a fűzek pedig a tögyökből sarjadznak dúsan és erőteljesen. Biztosan lehet megfelelő sarjra számítani a nyárjaknál, különösen a rezgő nyárnál 40—50, a fűzeknél pedig 30 éves korig.

A nyár- és fűzsarjerdők kétféle fordában szoktak használatni:

1. Építő-, tüzi- és pözsűfára magasabb 20—30 éves fordában. A hol az eféle fáknak jó kelete van, s a hol a talaj üde nedves és termékeny és a hol a klíma szelid, ott különösen a nyárjak az említett fordában igen nagy fatermést adnak, melynek egyrésze szarvának s egyéb épületi fáknak, másrésze pedig tűzifának használható. E tekintetben ajánlható a kanadai-, fekete- és rezgő nyár, a fűzek közül természetesen csak a gesztűfélék s ezek közül a kecskefűz, a csőregefűz és a fehérűz. Pözsűyalábokat már 10—15 éves fordában is lehet nyerni.

2. Fonó vesszőnek 1—5 éves fordában; — a hol a lakosok kasok és kosarak készítésével foglalkoznak ott az ily sarjerdők igen nagy tiszta jövedelmet hajtanak. E czélra leginkább megfelelnek azon fűzek, melyek hosszú vékony és hajlékony vesszőt adnak; ilyenek: a szívósűz, a három hímesűz, a mandolafűz és a habosfűz; — szinte hosszú, de már vastagabb vesszőt adnak: a vörös-, csigolya-, kötő- és sárfűz.

Jó fonó vesszők tenyésztésére termékeny és nedves talaj szükséges; különösen a lecsapolt tavak és folyók medrei és partjai, vagy oly lapályos térek ajánlhatók, melyek évenként áradásoknak vannak kitéve, s melyeket nyaranta mesterségesen is lehet öntözni. Mocsárok és posványokban a nemesebb fűzek nem tenyésznek.

A tövek kimélése végett jobb minden második évben, vagy minden 3 évben kétszer, vagy minden 4 évben háromszor vágni; még czélszerűbb a szállalva vágás, melynél az 1-ső évben a leg-hosszabb és szebb vesszők, 2-dik évben a vastagabbak s rövidebbek, s így tovább vágatnak. A vágás éles kaczorral vagy ollóval késő ősszel történik; ha a vessző le nem hántatik ellenkezőleg Augustus elején vagy Julius végén.

Nyírsarjerdő. Ezen fanem elegyetlen sarjerdőben nevelve, nem sok hasznot hajt. Minden fanem közül a nyír legkevésbé trágázza a talajt s a mellett még majdnem csekélyebb visszapótló erővel bír mint a bükk. A magról kelt csemeték 12—15 éves korukban ugyan sok sarjat hajtanak, de ezek a tőgyök alján ülő oly alvó rügyekből erednek, melyek ezen idő multával, ha a geszt sértetlenül marad, ismét eltűnnek; a későbbi hajtások sem bírván ezeket visszaidézni a tövek már a második vágásban ki kezdenek veszni, a miért is már igen korán kell a tatarozáshoz fogni.

A hol nyír sarjerdőt nevelnének, ott nem tanácsos a magról kelt állab vágását, tehát az első vágást a fennebbi okból későre

halasztani, a második és következő vágások 20—30 éves időközökben történhetnek.

Alkalmasabb a nyírt kis mértékben más fanemek közé elegyíteni, úgy kitünő szerszámfája mint azon tulajdonsága miatt, hogy nagy árnyékot nem vet, s így a nemesebb fanemet el nem nyomja.

Hárs sarjerdő. A hárs sarjadzási képessége rendkívüli, majdnem örökös. A gazdag sarjak eleinte lassan nőnek, mindazonáltal tetemes lombmennyiségökkel a talajt igen javítják. Fája végett, mely csekély tűzértékkel bír nem igen tenyésztik, rendszeren csak hánca végett, mely némely vidéken igen jó keletnek örvend s ott nagy hasznot is hajt. A 30 éves forda minden tekintetben megfelel.

Elegyes sarjerdő. Hol különös helyi vagy gazdasági viszonyok elegyetlen sarjerdő tenyésztésre nem utalnak, ott az egymáshoz illő több fanemből álló erdő nem csak hogy vidorabban nő, mert zárhatóbb állapotban tartható, hanem nagyobb fatermése és a legkülönbözőbb szükségek kielégítésére szolgáló fája által több hasznot is hajt.

Elegyes sarjerdőben jól nőnek a tölgy, éger, nyír, gyertyán, hárs, nyár, kevésbé a bükk; — továbbá a jávorok, szilek és kőris.

Ez utóbbiak nem is képeznek elegyetlen állabokat, rendszeren csak alárendelt mértékben jönnek a többi fanemekkel elő, pedig aránylag gyors növések és minden tekintetben kitünő fájuk és a legjobb lombtakarmány, melyet nyújtanak, megérdemelné, hogy mindenütt nagyobb mértékben tenyésztessenek.

A *szilek* kitünő tő- és gyöksarjat hajtanak, mely sebesebben nő mint a gyertyáné, fájuk is minden tekintetben értékesebb, egyébként tenyésztőkre nézve hasonlítanak a gyertyánhoz.

A *juhar*- és *jókori-jávor* erőteljesen és tartósan sarjadznak tőről, a *fodor-jávor* ellenben gyöksarjat hajt. Ez utóbbit e tulajdonsága és fájának jósága a sarjerdő üzemre igen alkalmassá teszi.

A *kőris* hasonló tulajdonságokkal bír, mint a jávorok, csak hogy sarjadzási képessége korábban hanyatlik.